

ARCHEOLOGIE ZANIKLÝCH KOMPONENT KULTURNÍ KRAJINY II

Lánská obora

David Tuma

Křivoklátský lovecký hvozd má dlouhou historii s bohatou obornickou tradicí, což celou oblast povyšuje na kolébku české myslivosti. Nepřístupné hvozdy podél Berounky a jejích přítoků (Klíčava, Vůznice, Píňský potok, Kačák, Úpoř aj.) patřily od nejstarších dob k oblíbeným lovištím českých panovníků. Středověké štvanice v těžko schůdném lesním terénu, bohatém na černou i červenou zvěř, ale i na dravé šelmy, bývaly fyzicky velmi náročné. V době, kdy na český trůn usedli Habsburkové, se štvanice stávaly stále více módní záležitostí aristokratických kruhů. Od první poloviny 18. století získali panství Valdštejnové a zavázali se pořádat v místních lesích okázalé hony pro nejvyšší aristokratické kruhy v duchu rozvíjejících se loveckých barokních kratochvílí. Předtím pořádané divoké štvanice v otevřených revírech či zřizování malých obor sloužících pro chov a lov zvěře nahradila jedna velká obora, která měla být pro samotné panstvo bezpečnější. Zřízení obory docházelo ke kontrole stavu chované zvěře a systematickému vybíjení šelem v jejím prostoru i přilehlých revírech, čímž se zamezilo velkým škodám na zvěři.

Tento příspěvek se v úvodu pokouší stručně shrnout poznatky o vývoji jednoho z našich nejnámějších loveckých hvozdů od středověku do novověku. Dalším cílem je interpretace zachovalých pramenů a pokus o identifikaci a popis zaniklých pozůstatků oborních zdí a bran, které dříve vymezovaly vlastní uzavřený prostor Lánské obory. Příspěvek se rovněž snaží poukázat na významné historické vývojové etapy obory. Svojí původní rozlohou se obora právem řadí mezi největší v Čechách a svým geografickým zasažením do oblasti Křivoklátska – jednoho z našich nejstarších loveckých hvozdů – získává prvenství mezi českými oborami dané doby. V současné době představuje obora unikátně dochovaný přírodní celek, který dává možnost nahlédnout do procesu archeologizace kulturní krajiny.

KŘIVOKLÁTSKÝ LOVECKÝ HVOZD

Nejstarší zprávy s popisy našich zemí uvádějí velmi hluboké pomezí hvozdy, které zasahovaly do vnitrozemí Čech i do sousedních zemí. Rozsáhlá lesní pásma se vyskytovala v jižních i západních Čechách, od Labské brány až k pramenům Jizery, lesy se táhly až k Litoměřicím, Mělníku, Bezdězu a do sousední Lužice. I Jizerské hory a Krkonoše tvořily ohromný lesní komplex vnikající do vnitrozemí a navazující na les Království u Dvora Králové a na lesy táhnoucí se od Libavy k Náchodu. Převážnou část labského toku doplňovaly od Hradce Králové až k Litoměřicím lužní lesy a nacházely se i v okolí řeky Cidliny, Jizery, dolní Vltavy a Ohře. Ve středních Čechách se uvádějí rozsáhlé lesy ve Středohoří, na Kouřimsku, Vlašimsku, v Posázaví, Povltaví, na Zbraslavsku, Dobříšsku, Křivoklátsku (kde Kosmas zmiňuje lesy velízské a zbečenské), a dále také v západních Čechách v povodí Berounky (Mži), na Žatecku, Manětínsku, Tepelsku, na Tachovsku, Domažlicku i na Šumavě (*Nožička 1957, 31–32*). Český pomezí hvozd, pokrývající horstva při zemské hranici, měl především obrannou roli. Ve vnitrozemí, kromě správních hradů tvořících páteř knížecí administrativy, se místní správa opírala i o hrady druhého řádu, o knížecí dvorce nebo o kombinaci obojího. Tato území (bez správních hradů) se nacházela zejména v lesním pásmu na jižním a západním pomezí středních Čech. Pomyslnou osu území tvořily řeky Berounka a Vltava. Výrazné bylo Rokytensko s jádrem v pozdějším Rakovnicku. Celé oblasti dominovalo Zbečno s dvorcem a loveckým úřadem, zastíněným později Křivoklátem (doložen poprvé roku 1110). Proto se jihovýchod Rokytenska, díky hojnosti zvěře a z důvodu blízkosti Prahy, změnil ve vyhledávaný lovecký revír knížat a králů. Podobně i střední úsek vltavského pravobřežní (Vltavsko) byl po polovině 10. století proměněn

na významnou přemyslovskou loveckou doménu, kde v 11. století převzal roli hradišť knížecí dvorec v Živohošti. Levobřeží Vltavy zaujalo Kamenecko neboli Kamýcko, nazvané po dvorci v Kamýku nad Vltavou. Území sahalo od ústí Berounky k pozdějšímu hradu Orlíku. Jihozápadním směrem se rozkládalo Božeňsko, za historickou Božeň se dnes hypoteticky považují Šance u Počapel na Březnicku. Za území rozsáhlé lesní oblasti středních Čech v brdských Hřebenech se jen příležitostně a ne zcela jasně uvádí Záosečí (*Žemlička 2007, 47*). Dokumenty z 11. století dokládají, že severozápadní okrsek přemyslovského panství, zvaný Rokytensko, se opíral o čtyři knížecí dvory – Zbečno, Rokytno (poblíž dnešních Senomat), Krakov a Plasy. Zbečno patřilo k těm nejdůležitějším, neboť zde sídlil knížecí lovcí, pod jehož pravomoc spadal les táhnoucí se od Libušína až Plasům (*Dvořák 2003; 11*).

Od 13. století v Čechách získalo lovectví výrazné prvky aristokratické privilegovanosti. Velké odlesnění však vedlo k tomu, že země přestala být takřka všudypřítomným lovištěm. Užitek ze dřeva jako materiálu stavebního či topného, sběr lesních plodů či využití lesa pro pastvu domácího zvířectva, přinášelo další možný potenciál lesního managementu. Zájmy knížat zde hájily specifické skupiny úředníků a služebníků: hajní (latinsky *forestarii*), lovcí (*venatores*), ale i lesníci (*silvani*) nebo hlídači lesů (*custodes silvarum*). Zvláště lovcí měli vlastní organizační strukturu a v jejich čele stával nejvyšší lovcí (*summus venator*). Ve 12. a 13. století začalo lesa dramaticky ubývat, následkem kolonizace a nároků spojených s výstavbou měst, hradů i nových vesnic. Král se musel bránit, a proto, aby zachoval svá loviště, musel se důsledně starat o lesy a hájit je před tlaky zvnějšku. Změnilo se postavení a kompetence hajných a lovců. Přemyslovci les existenčně potřebovali, proto přistoupili ke kroku, kterým zbytek svého starého hvozdu přeměnili v intimní sféru, kde si král mohl odpočinout, nabrat sil nebo se věnovat lovectví (*Žemlička 2005, 157*).

Lov v tomto období probíhal většinou bez specifických pravidel (s těmi se setkáváme až od 16. století, kterému vévodila anglická štvanice, či od 17. století, kdy se do českých zemí dostávají francouzské – parforsní – hony). Honitba se konala nejvíce na koních za použití psů. Lovce pronásledující vytipovaný kus zvěře se přiblížil na dostřel z luku nebo na bližší vzdálenost pro možnost použití dřevce. Uplatnění našly také samostřily (kuše) a různé pasti na zvěř, jako oka, jámy, železa aj. O zajímavý popis podoby přemyslovského lovu se pokusil již J. E. Chadt: „*Představme si lov (hon) z doby dřívější – přemyslovské, který byl na více dní vypočítán, kdy ještě obvod lesní byly nesmírně rozsáhlé. V čele družiny lovecké byl panovník, obklopen jsa velmoži při dvoře meškajícími a četným služebnictvem, hojnost koňstva v čeládkou, lid lovecký, mající v čele nejvyššího lovcího, smečky rozmanitých psů loveckých, jichž bylo na sta, holoti, kteří je vedli, opatrovali a krmili, honci s kyji a klapačkami, aby tlúčením o stromy a klapáním zvěř z lože vyplašili, nesčetní zásobovatelé lovečtí, kterým bylo pečovatí o spíží, o nocleh a postavení stanů, sokolníci s ptáky k lovu ptačímu vycvičenými, se svými hůlkami a koši, a konečně lid, jenž měl na starosti tenata a rozličné náčiní lapací, které vozeno k lovu uchystané, aby ho mohli ihned upotřebiti. A k tomu všemu připočísti dlužno krejčí, provazníky, sedláře, řemenáře, ostruhaře, koláře a jiný lid k družině lovecké příslušný – a máme pak přibližný obraz lovu z doby přemyslovské“* (Chadt 1909, 331).

V období prvních Přemyslovců byl les chápán spíše jako svobodný, volný prostor. Panovníkům původně náleželo pouze právo dozoru a hájení revírů a honiteb. Později však došlo k přeměně právních norem a vzniku tzv. regálů (výsadní právo panovníka na lov, nerostné zdroje, rybolov, přívozy, mlýny i pozemky aj.), čímž se změnila podmínky lovu a lovectví, jelikož pánem lesa či území byl ten, komu příslušel. Proto se lze od 11. století v Čechách setkat i s prvními stopami práv loveckých, jimiž si panovník vyhrazoval práva lovu (myslivosti). Od 12. století dochází k různým změnám práv loveckých, která pak přecházela milostí panovníků na šlechtu, kláštery a později i měšťany. Tato výjimka platila vždy s tím omezením, že leníkům náležel lov na nízkou zvěř (srnčí, zajíce, koroptve, lišky, kuny atd.), kdežto panovník si ponechal práva na lov vysoké zvěře (medvědů, černé, jelenů, losů atd.). Poddaným a sedlákům byla přísně zakázána honba, nesměli nosit zbraň či vstupovat do lesů se psy. S rozvojem lovectví ve smyslu právním se vyvinul i stav lovecký a lesnický, s lesnickými a loveckými úředníky a služebníky s povinností péče o uvedená dotčená území. Od 11. do 13. století se v písemných pramenech setkáváme zejména s nejvyššími lovcími (*summus benator, praefectus super venatores, summus venator curiae*), lovcími knížecími či královskými, lovcí (*venatores*), bobrovníky (*castorarii*), sokolníky (*falcorarii*), psáři, ohaři, chrtníky, holoty (*caniductores*), vlkovejci (*ululatores*), střelci a hajnými (*custos silvae*) či lesnými v jednotlivých hájenství. Pro oblast Křivoklátska jsou nejcharakterističtější pro rané období dějin lovcí knížecí s lovcími úřady (v letech 1004–1012 daroval kníže Jaromír lovecké právo Hovorovi/Dovorovi na Zbečně). S lovcími úřady se lze ale setkat také na Netolicku (v roce 1183), u Tetína, kde roku 1288 daroval král Václav úřad lovecký chotěšovskému klášteru, roku 1325 se uvádí lovecký úřad na Kamýcku nad Vltavou atd. Hlavním úkolem knížecích lovcí bylo dohlížet nad knížecími lesy, zabraňovat pytláctví a poškozování lesů. V případě řady loveckých revírů a honiteb se v písemných pramenech do-

chovala i jména konkrétních lovcích: na Olomoucku Beneda, Rym, Slavata, Vaněta a Bohuslav, na Znojemsku rovněž Beneda a dále je připomínán Bohobud či Ranožír, na Brněnsku Ludslav, v netolickém kraji Milhost ad. Kolem roku 1182 byl pro Čechy nejvyšším lovcím Matheus, roku 1183 Hrabiša, roku 1185 Hroznata a roku 1239 na Moravě Spitata (*Chadt 1909, 137–190*).

S loveckými kratochvílemi Přemyslovců, zmiňovanými již v Kosmově kronice, jsou zároveň spojována i konkrétní místa, jako např. vrchol Velízu, kde pravděpodobně stála kaple. Jednalo se o významný bod na jihovýchodním okraji starého přemyslovského loveckého hvozdu (*Lutovský 2007, 184*). Archeologický výzkum Velízu prokázal, že vrch byl osídlen ještě předtím, než zde vzniklo benediktinské proboštství s podélným kostelem. Starší sakrální stavba založená na paměť záchrany knížete Jaromíra byla později převrstvena proboštstvím, které zaniklo za dob husitských válek (*Reichertová 1985*).

Od počátku 11. století představují dvorce zcela nový fenomén, který už nespolehal na bezpečí opevněných hradišť, ale většinou se systém dvorců nacházel ve volné krajině, a rozhojňoval tak síť centrálních lokalit. V oblasti přemyslovského loveckého hvozdu se dvorce vyskytovaly především v lesích, které svou hojností zvěře nabízely bohaté lovecké příležitosti. Velký podíl v písemných pramenech zaznamenává specifická skupina loveckých dvorců sloužící jako rezidence přemyslovských panovníků. V této souvislosti se mj. nabízí otázka počátků záměrně udržované knížecí lovecké domény, srovnatelné s revíry merovejských, karlovských i dalších říšských panovníků. Oproti Křivoklátsku, kde si právo vyhradila česká knížata, byly lesy při falcích Ottonů a Sálců již v 11. století svěřovány do péče místních šlechticů vyznamenávaných titulem *forestarii*. Postupnou těžbou dřeva, nerostných surovin, rozšiřováním sídlištních oblastí i výstavbou hradů zůstala primární funkce loveckých revírů tamějších hvozdu až do novověku zachována (*Ježek 1999, 269–304*).

Nejdůležitějším revírem českých panovníků byl odedávna rozlehlý hvozdu na střední Berounce (dříve Mži), snadno dostupný z pražského sídla, nabízející vše potřebné k honům a štvanicím. Rozsáhlý revír se táhl v širokém pruhu z Berounska na Rakovnicko, Novostrašecko, Rokycansko až k Plzni a dnes si oblast uchovala lesnatý ráz. Nejvýznamnější zde byl přemyslovský dvorec ve Zbečně, kde je od počátku 11. století zmiňována dědičná hodnota lovcího. Přes značnou pozornost se dosud nepodařilo identifikovat žádné archeologické či stavebně-historické pozůstatky, které by se daly spojit s raně středověkým sídlem Přemyslovců ve Zbečně. V archeologickém svědectví tak již přes sto let zůstává jedinou výmluvnou stopou honosný třmen vyrobený v 10. nebo počátku 11. století na severu Evropy a ztracený ve zbečenských lesích někým ze vzácných hostů přemyslovského sídla (*Klápště 2005, 43–45*). Železný skvostně zdobený třmen byl nalezen někdy po roce 1870, velkou pozornost vzbudil již na Jubilejní výstavě v roce 1891. Třmen nemá u nás analogii, je patrně vikinského původu a do povědomí veřejnosti vstoupil také tím, že jej Josef Václav Myslbek použil jako vzor pro příslušnou část jezdecké sochy sv. Václava na pražském Václavském náměstí. Svou roli tu sehrál Myslbekův konzultant, archeolog Josef Ladislav Píč, jenž artefakt sochaři zapůjčil. Třmen vykazuje vysokou úroveň řemeslného zpracování a zřetelné souvislosti s vikinskou kulturou raně středověké Skandinávie (*Košnar 1982*). Představy o tom, jak vypadal dvorec v době Kosmově, kdy česká knížata meškávala na Zbečně, či roku 1183, kdy se zde měl sejít český kníže, salzburský arcibiskup, pražský biskup, pět kastelánů a přes dvě desítky dalších významných osob z celých Čech s patřičným doprovodem, jsou velmi složité, bohužel bez patřičné opory v archeologických pramenech. Dvorec ve Zbečně podle všeho existoval již od konce 10. století, nicméně poprvé jej zmiňuje Kosmas někdy kolem roku 1002 v souvislosti s Hovorou (Dovora), který přivedl pomoc knížeti Jaromírovi, za což obdržel dědičně lovecký úřad „*que pertinet ad curtem Stbecno*“. Poslední záznamy o Zbečně jakožto centrálním místě zdejších hvozdu pocházejí pak z let 1183 a 1184.

Od roku 1197 za Přemysla Otakara II. byl zbečenský lovcí úřad převeden na nedaleký hrad Křivoklát. Současné poznání Křivokláta zdaleka nemůže být považováno za ucelené, jelikož o přesné poloze této původně zeměpanské rezidence, umístěné v jádru rozsáhlého loveckého hvozdu, se vedou nejrůznější diskuze již řadu let. Otázka zeměpanského sídla v kontextu loveckého hvozdu či utváření kamenného hradu v době vlády posledních Přemyslovců zůstává zatím otevřena. Diskuze o počátcích Křivokláta se potýkají zejména s otázkou, zda sídlo zaznamenané v Kosmově kronice k roku 1110 pod označením „*castrum Krivoplát*“ se nacházelo na místě nynějšího hradu, nebo zda bylo založeno v jiné (dnes neznámé) lokalitě a zaniklo ve 13. století, přičemž právě do první poloviny 13. století spadá novostavba dnešního Křivokláta. Argumentaci usilující o prokázání druhé varianty nejpodrobněji rozvinul T. Durdík, který ji podporuje výpovědí písemných pramenů a dosavadními výsledky rozsáhlého archeologického výzkumu hradu z let 1973–2001 (k tématu především *Durdík 1978; týž 1999*), ale i řada dalších badatelů (např. *Sláma 1988, 29–30*). Nejnovější archeologické výzkumy tzv. Dolního hradu prováděné v letech 2004–2006 přinesly nová fakta o vývoji a podobě hradu, a to zejména objevem reliktní mohutného zemního opevnění s dřevěnou zpevňující konstrukcí (*Kypta – Marethová – Neustupný 2008, 39–66*).

Za vlády Václava I. se síť loveckých staveb křivoklátského hvozdu zahustila a vznikaly zde menší lovecké hrádky (Jenčov, Jivno, Angerbach; *Andreska – Andresková 1993, 25, 27, 30 a 169*). Zároveň se na Křivoklátsku objevují lovecká manství, jejichž obyvatelé byli sice osvobozeni od běžných robot, ale museli dodržovat lovecké povinnosti sloužící k provozu myslivosti (*Birnbaumová – Menclová 1960, 3*). Stoupající královskou vášeň a velkou oblibu pobytů v odlehlých lesích dokládají i lokace vzniku písemných pramenů z posledních let vlády Václava I. (Křivoklát, Zbečno, Týřov, Lišany, ale také Dobříš a Kamýk na jih od Prahy). Vlastní stavební podoba hradů v královském hvozdu nám však zatím uniká. Poslední stavebně-historický a dendrochronologický průzkum prokázal, že například rozsáhlý hrad Týřov, s unikátní dvoudílnou dispozicí se sedmi válcovými věžemi (obvykle spojovaný s francouzskými kastely), vznikl nejdříve až za Václavova syna Přemysla Otakara II. A proto Václavův Týřov mohl mít podstatně jinou, skromnější podobu než se dosud soudilo (*Nachtmannová – Razím 2010, 18*). Později, za nástupců Václava I., vznikla v celém hvozdu skupina větších i menších hradních sídel, rozestých od nového královského hradu Tetína až do oblasti severního Plzeňska (*Žemlička 2005, 164–166*).

Lesy a jejich užitky odedávna podléhaly svrchovanosti knížete jako součást jeho pozemkového regálu. Přestože cílevědomou péčí o les a jeho ochranu před vytěžením středověk dlouho neznal, nebyly panovníkům osudy lesních komplexů lhostejné. Tvrdě se trestalo pytlacení a nepovolené kácení stromů (*Žemlička 2002, 321*), což přetrvalo do novověku.

NOVOVĚKÉ HONITBY A REVÍRY NA KŘIVOKLÁTSKU: VZNIK LÁNSKÉ OBORY

Ke zřízení Lánské obory vedly neustálé spory mezi jednotlivými panstvími. Na severní straně hraničilo křivoklátské panství se smečenským panstvím hraběte Martinice. Křivoklátská zvěř přebíhala u Rynholce a u Žiliny do martinických lesů a polí a způsobovala zde značné škody na úrodě. Na druhé straně přebíhala zvěř na martinických pozemcích byla nemilosrdně a ve velkém pobíjena. Proto dojednávala Česká královská komora s Martinicem různé ústní smlouvy, které se v písemnou proměnily až 14. března 1651. V době, kdy Křivoklátsko náleželo České koruně, nebylo co do dodržování smluvních podmínek ze strany smečenské žádných vážnějších stížností. Situace se změnila roku 1685, když císař Leopold II. prodal Křivoklátsko Valdštejnům. Smečen-

ské koruně, nebylo co do dodržování smluvních podmínek ze strany smečenské žádných vážnějších stížností. Situace se změnila roku 1685, když císař Leopold II. prodal Křivoklátsko Valdštejnům. Smečen-

Obr. 1. Zámek Lány. Obraz z roku 1860 od Františka Wachsmanna. Zámecký kostel Jména Ježíš, Lány

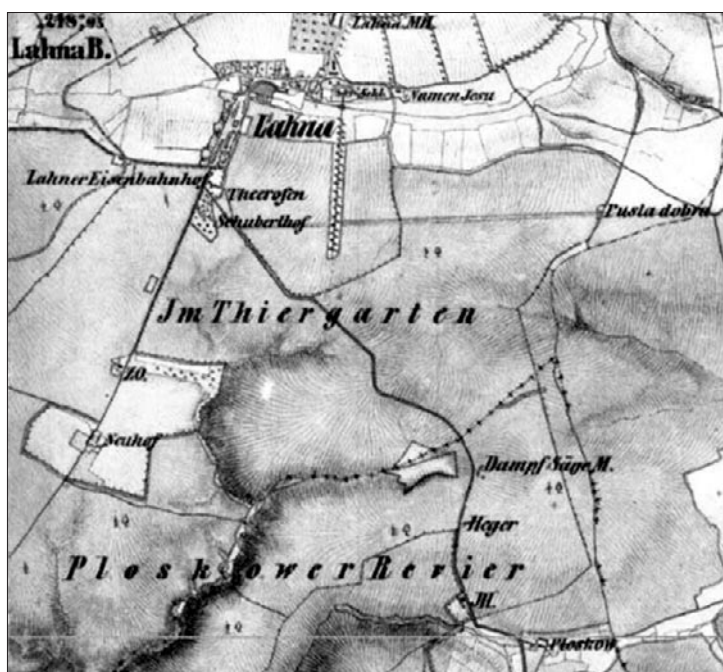
Obr. 2. Lánská obora. Fotografie zachycující původní podobu Lánské brány a hájovny směrem od obce Lány. Fotografie pořízena před jejich stržením v roce 1959. Zdroj: Fotoarchiv Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště středních v Praze

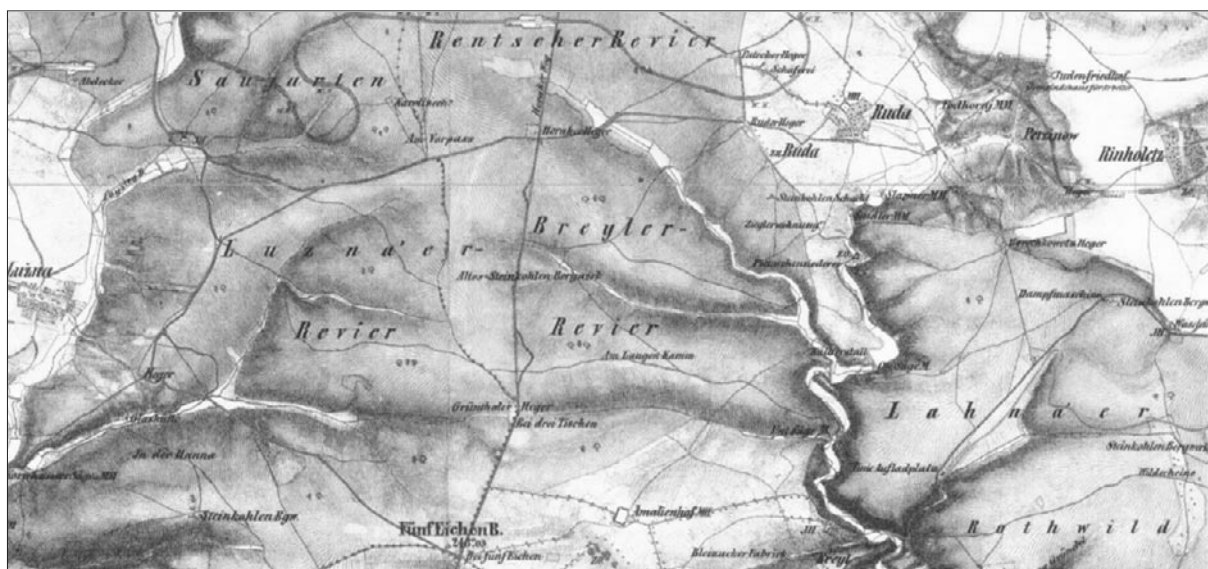
cesty, tedy bezmála 47 km (zahrnovala mimo dominikální pozemky také pozemky rustikální, asi 57,55 ha, a zádušní půdu; Maxera 1932–1934, 31). Obehnána byla dřevěnou hradbou z dubových sloupků a vodorovných smrkových latí, dole hustších a nahoře řidších. Po třicetileté válce se ve valdštejnských krivoklátských lesích natolik přemnožila škodná (především vlci), že se zde objevují četné vlní jámy, lapací ohrádky, různé pasti a k tomuto účelu se cvičili i psi na škodnou (Nechleba 1921, 34–35). V roce 1686 byla za Valdštejnů na Krivoklátsku založena první bažantnice v Krušovicích, která fungovala až do roku 1876 (Maxera 1932–1934, 89).

V roce 1721 se na zpáteční cestě z Karlových Varů na Krivoklátsku zastavila císařovna Alžběta Kristina Brunšvická, manželka Karla VI. Císařovna byla náruživou lovkyní, a tak byl na její počest 26. června roku 1721 uspořádán poblíž obce Nový Dům tzv. zastavený (plátěný, obstavený) hon na jeleny. Hon se konal na rovné ploše porostlé věkovitými 200 až 300 let starými buky. Místo bylo dokonale ohrazeno plachtami a uprostřed postaven altán čalouněný zeleným aksamitem a rozdělený na tři části. V jedné stál stůl pokrytý rovněž zeleným ubrusem se stuhou a dvě křesla, odkud mohla císařovna pohodlně střílet na probíhající zvěř. Vedlejší box byl určen pro císařovninu nabíječe kulovnic a ve třetím přihlíželi dvorní dámy a kavalíři. U altánu se nacházela také ohrada pro psy maskovaná zeleným chvojnám. Všude kolem stály hraběcí plachtové vozy pro diváky. Hon začal o desáté hodině dopolední. Hraběcí myslivci koňmo i pěšky nadháněli zvěř z předem připravených komor do výběhu a císařovna seděla v altánu

a jen střílela. Císařovna zde za jeden půlden skolila na 138 kusů jelení zvěře. Po honu byla v lese při hudbě pořádána okázalá hostina, k čemuž bylo vystrojeno na třináct stolů. Celá tato akce stála hraběte Valdštejna přes 2 370 zlatých, tehdy více než barokní úprava lánského zámku. Ještě téhož roku vydal zednický polír Jiří Laboun 500 vázaných a 500 volných výtisků s popisem lovu, jež doprovodily dvě mědirytiny zhotovené Johannem Franzem Fischerem (obr. 8), a šest

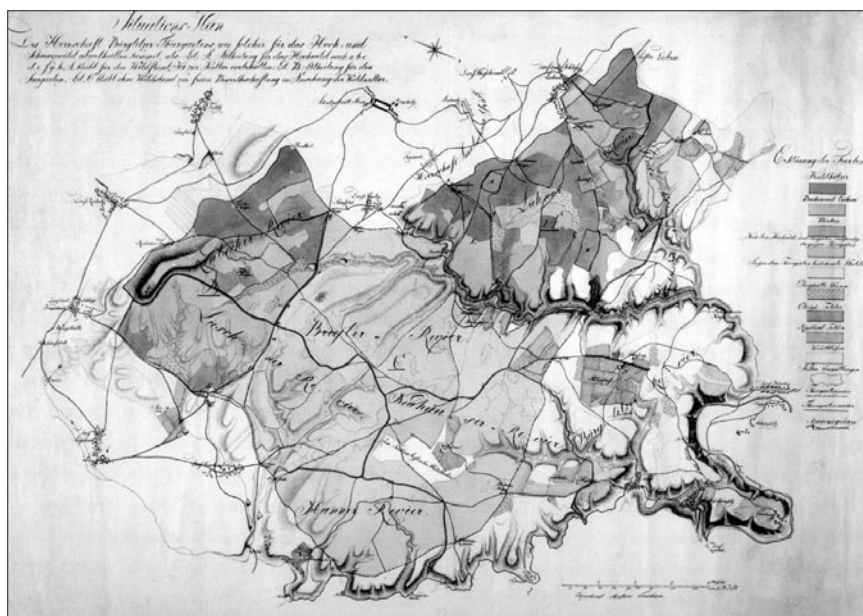
Obr. 5. Lánská obora. Druhé vojenské mapování z let 1836–1852 zachycuje obě obory – Řevničovskou, označenou německy jako Saugarten (pro černou zvěř) a Lánskou, německy označenou Thiergarten (pro červenou zvěř). Zdroj: www.oldmaps.geolab.cz

Obr. 6. Lánská obora.
J. Bohutínský – kolorovaná
kresba z roku 1810. Plán
Lánské obory před rozdělením
na dvě obory v roce 1816.
Zdroj: SOA Praha, VS Křivoklát,
Lesní úřad, i. č. 3505,
mapa č. 365

Obr. 7. Lánská obora. A. Fischer,
akvarel po roce 1817. Plán
Lánské a Řevničovské obory po
změně výměry a rozdělení na
dvě obory. Tuš, akvarel, po roce
1817. Zdroj: SOA Praha,
Starý a nový archiv, i. č. 1689,
G 192, NA, sign. 3918

Obr. 8. Lánská obora. Kresbil
J. P. Breda, ryl J. F. Fischer.
Vyobrazení lovu na jelena
v Lánské oboře za účasti
císařovny Alžběty Kristiny
Brunšvicke. Mědirytina z roku
1721. Zdroj: Čabart 1958, 148

plánů s vyznačením trasy lovu. Dodnes se nezapomenutelná událost připomíná v názvu revíru – revír sv. Alžběty, pomístní název U Alžběty. V roce 1723 nechal hrabě na místě, kde lov probíhal, postavit sochu sv. Jana Nepomuckého, kterou provedl Matyáš Bernard Braun podle architektonického návrhu Františka Maxmiliána Kaňky. Také zde zalesnil terén a zřídil cesty. V jejich průsečíku bylo upraveno okrouhlé prostranství a v jeho středu vztyčena již zmíněná socha. Jan Nepomucký byl osobním patronem nejen císařovny, ale také hraběte Jana Josefa Valdštejna (ve stejný rok, kdy se konal hon, byl tento světec v Římě dne 25. června blahorečen). V roce 1723, před očekávanou korunovací císaře Karla VI. na českého krále, se konal druhý hon pro císaře. Tomu předcházela dne 6. června svatba Valdštejnovy dcery Marie Anny s knížetem Josefem Vilémem Arnoštem z Fürstenberka. Krátce poté, dne 5. srpna, se konal plánovaný císařský hon, při němž byl Karel VI. s rodinou a doprovodem ubytován na zámku v Lánech. Pro tuto příležitost byl vyroben pro císaře speciálně upravený těžký lovecký vůz, který měl na korbě otáčecí židli, aby mohl střílet do všech stran. Vůz byl tažen volským čtyřspřežím a vzadu stáli dva myslivci, kteří nabíjeli panovníkovi kulovnice. Karel VI. téhož dne ulovil dopoledne 43 silných a 13 slabých jelenů, a téhož dne odpoledne pak 36 silných, 17 slabých jelenů, 6 kolouchů, 3 srnce a 2 srny. V poledne bylo poblíž hájovny Nového Domu připraveno pohoštění na třech stolech (jeden pro panstvo, jeden pro myslivce a třetí pro honce). Dodnes hájovna nese pomístní název U Tří stolů. Pro císařovnu Alžbětu Kristinu byl uspořádán roku 1730 další hon v luženském revíru, kde ona za den skolila 46 jelenů (*Croj 2007, 46–49; Čech 1992, 5–21*).

Vynález loveckých ručnic v 16. století umožnil zrod výše popsaného typu zábavy, tzv. plachtových honů. Výkon ručnic byl poměrně malý, proto bylo zapotřebí střílet na kratší vzdálenosti. Zvěř byla nahnána do leče z obstavených pláten či předem chycena do ohrad. Plátiny (plachty, uzavíradla) se rozumí plátěné pruhy vysoké 2–2,5 m a dlouhé až 90 m. Stavěly se pomocí sošek, ke kterým se upevňovaly a jejich spodní strana se fixovala k zemi pomocí háčků (*Drmota 2003, 287*). Z pláten se také postavila střelecká aréna a odtud se zvěř odstřelovala z krytého pavilonu. K aréně přiléhaly menší ohrádky sloužící jako shromaždiště pochytané zvěře. Na místě leče byl ve vysokém lese vždy předem vysekán volný prostor pro výběh z komor (chytáků na zvěř), postaven altán a lovecká tribuna, po obvodě plochy připraveny plachty nebo plátina (*Andreska – Andresková 1993, 172*). Hromadné lovy na srstnatou i pernatou zvěř, uskutečňované na souši i ve vodě, nebyly však jedinou zvláštností období baroka, loveckým požitkem se staly rovněž odchvy zvěře do sítí k účelům konzumním, chovatelským i přepravním. V inventářích na panstvích proto často nalezneme zápis o vlastnictví mnoha rozmanitých druhů sítí (*Čabart 1958, 137*), nejinak tomu bylo i na Křivoklátsku.

Po smrti Jana Josefa z Valdštejna v roce 1731 byl rodový majetek rozdělen. Panství Křivoklát získala dcera Marie Anna (1709–1756), která své věno vložila do manželství s knížetem Vilémem Arnoštem z Fürstenberka (1699–1762), za něhož se provdala v roce 1723 (*Vodvářka 2006, 85*). V této době dal Vilém u dřevičské myslivny, založené již roku 1572 arciknížetem Ferdinandem Tyrolským, vybudovat prostý jednopatrový barokní zámeček pro lovecké účely. Nedaleko lánského zámku vystavěl roku 1747 sklad loveckých potřeb neboli zbrojnici (německy *Zeughaus*), kterou v roce 1753 nákladem 5 797 zlatých Fürstenberkové ještě podstatně rozšířili do podoby jednopatrové zděné budovy se šindelovou střechou o rozměrech 47 metrů délky a 15 metrů šířky. Budova byla historickým unikátem, protože kromě loveckých zbraní zde byly uchovány všechny potřeby pro lov včetně tenat, zradidel, saní, loveckého kočáru a sítí pro lapání zvěře. Používána byla až do první světové války, jako zpustlá a nepotřebná byla zbourána roku 1923 (*Andreska – Andresková 1993, 115*).

Za Karla Egona I. Fürstenberka (1729–1787) začala v oboře výstavba kamenné oborní zdi, k jejímuž vybudování vedly neustálé potíže s dřevěným oplocením valdštejnské obory. Stavěla se v letech 1777 až 1778, její vybudování knížete přišlo na 5 742 zlatých a nahradila zhruba 20 km dřevěného plotu. Zeď byla dlouhá 10 520 sáhů (19 951 metrů), zbývajících 15 626,5 sáhů (49 586,418 metrů) obvodu obory bylo ohrazeno novým dřevěným plotem. Kamenná oborní zeď začínala u hájovny Pustá Dobrá (Pustinka) východně od Lán a táhla se přibližně 2 kilometry jihovýchodně od lánského zámku k obcím Řevničov a Krušovice, až k Lesní správě u Lužné u Rakovníka a Čistému rybníku u Lužné (*Krejčí 2007a, 11; Bednařík 1995, 3*). Stavba 2 metry vysoké opukové zdi měla pro Křivoklátsko ještě jeden význam – přispěla značnou mírou ke snížení vysoké nezaměstnanosti na panství, proto byl hraběcí rod za tento počín lidmi velice veleben (*Elznicová 2008, 3*). Zeď dosáhla délky 20 kilometrů a v pravidelných vzdálenostech byla zesílena masivními pilíři, protože její základy jsou příliš mělké a na maltě se také šetřilo.

Počátkem 19. století prošla původní lánská obora dalším výrazným zásahem. Jáchym Egon z Fürstenberka (1749–1829) nechal původní oboru zrušit a nahradil ji v roce 1816 dvěma menšími oborami: Řevničovskou – obsahující revíry Řevničov a část revíru Lužná pro černou zvěř, a Lánskou oboru s bažantnicí z revíru Lány a Ploskov pro vysokou zvěř o výměře cca 3 915 ha (*Malá – Krejčí 1997, 44*), která

dosahovala téměř k lánskému zámku (obr. 24). Původní revíry Novodomský, Hanský a Brejlský byly z výměry obory vypuštěny a sloužily k pouze k lesnímu hospodářství. Lánská obora se uzavřela úplně, Luženská a Řevničovská jen zdí na periférii proti polím (Maxera 1927, 51). K jejímu oplocení bylo zapotřebí 1770 sloupů a 17 500 latí (Čabart 1958, 180). Zajímavé jsou zápisky R. Maxery o výstavbě oborních zdí a vrat, z nichž se dozvídáme: „Dne 20. 3 1859 zeď u Rudy není dosud dokončena, 24. 6 1859 – oborní vrata u Myší díry jsou hotová, vrata u Lán se staví, dne 18. 10 1859 započalo otevírání obory u Píně a za 14 dní by postavení plotu mohlo být dokončeno, 28. 2 1863 započala výstavba oborního plotu od Ploskova k Pusté Dobré, ve stejném roce se zmiňuje i Maxova obora na západě“ (Maxera 1932–1934, 169, 178–179). Obora byla dějištěm významných honů i za Karla Egona II. z Fürstenberka, velkou událostí se staly tři návštěvy francouzského exilového krále Karla X. a jeho doprovodu v letech 1833, 1834 a 1835. Honosné plachtové hony přitahovaly císařský dvůr neustále; tak i pro samotného Františka Ferdinanda d'Este byl uspořádán 28. října 1913 hon na černou zvěř, který se stal poslední velkou událostí Lánské obory. Přípravy na tento hon se dají přirovnat k těm z doby baroka. Trvaly tři měsíce a během této doby se ohrazovaly houštiny plátnem a naháněla se zvěř do ohrad. Následník trůnu během několika hodin skolil na 98 kusů divokých prasat (Croj 2007, 72, 85).

Ohromná plocha lánské obory byla během doby zmenšována. V roce 1923, po mniškové kalamitě, se výměra obory upravila na 2 144 ha (Vodvářka 2006, 123). V současné době je novodobá Lánská obora po celém svém obvodu ohrazena vysokým dřevěným plotem, jehož délka i s vnitřními částmi dosahuje přibližně 38 km a zaujímá rozlohu 2 998 ha (Hora 2001, 21). Obora se díky zachovalým zbytkům původních dubových porostů stala významnou součástí CHKO Křivoklátsko (rd 2004, 2).

POZŮSTATKY OBORNÍCH ZDÍ A POMÍSTNÍ NÁZVY LÁNSKÉ OBORY

Zaniklá Lánská obora má dnes ve své severní a severozápadní části charakter lesostepi s lesními loukami a soliterními stromy (duby, buky). Jižní a jihovýchodní část je kopcovitá, přičemž jih oblasti specifikuje Křivoklátská pahorkatina. Nadmořská výška klesá směrem k jihu. V blízkosti Lán dosahuje 450 m n. m., u Krušovic v poloze hradiště Louštín 525 m n. m. a u nynější Klíčavské přehrady se nachází nejnižší položený bod 240 m n. m. Rozdíly paroviny a hladiny vodních toků proto dosahují výškového rozdílu i 200 m. Většinou se jedná o tzv. louhy či loužky označované Klíčavský luh a Lánský luh. Hlavním tokem obory je Klíčava. Vegetace je zastoupena především jehličnatými porosty s velkými loukami. Charakteristické je střídání četných roklí a údolí s prudkými svahy, loukami a obdělávanými poli na jihu. Velká část obory zahrnuje mohutný dubový a bukový porost. Ideální podmínky pro chov zvěře zajišťovaly Lánské oboře prvenství mezi českými oborami.

První fázi vývoje Lánské obory je možné zmiňovat k roku 1685, kdy křivoklátské panství s velkostatkem Lány získal hrabě Arnošt Josef Valdštejn. V roce 1713 zřídil hrabě Jan Josef z Valdštejna v severní části Křivoklátska rozsáhlou oboru o rozloze asi 9 600 ha (Croj 2007, 43–45). Obora byla obehnaná dřevěnou hradbou z dubových sloupků a vodorovných smrkových latí. Její hranice dnes v terénu není možné identifikovat, setřely je pozdější úpravy obory. Z této doby se zachovaly zejména písemné a ikonografické prameny, které dokládají pořádání velkolepých honů v nové rozlehlé oboře. K nejslavnějším loveckým událostem patřil již zmíněný zastavěný hon (německy označován jako *Eigestelles Jagen*) v tehdejší novodomském revíru pro císařovnu Alžbětu Kristýnu konaný v roce 1721. Další nákladný hon byl upořádán pro císařovnu Alžbětu Kristinu v roce 1730 v luženském revíru. Upomínkou na tato místa konání jsou pomístní názvy Plátěnej (V plátěným) v Lánské oboře nebo Ve zradidlech (ke Zradidlům, za Zradidlama).

Teprve za knížete Karla Egona I. z Fürstenberka se v blízkosti jeho sídla v Lánech objevuje kamenná oborní zeď. Stavěla se v letech 1777 až 1778 s jediným cílem – aby nahradila zhruba dvacet kilometrů dřevěného plotu. Od této doby lze velmi spolehlivě v kartografických, písemných i ikonografických pramenech nalézt původní zmínky o rozsahu obory.

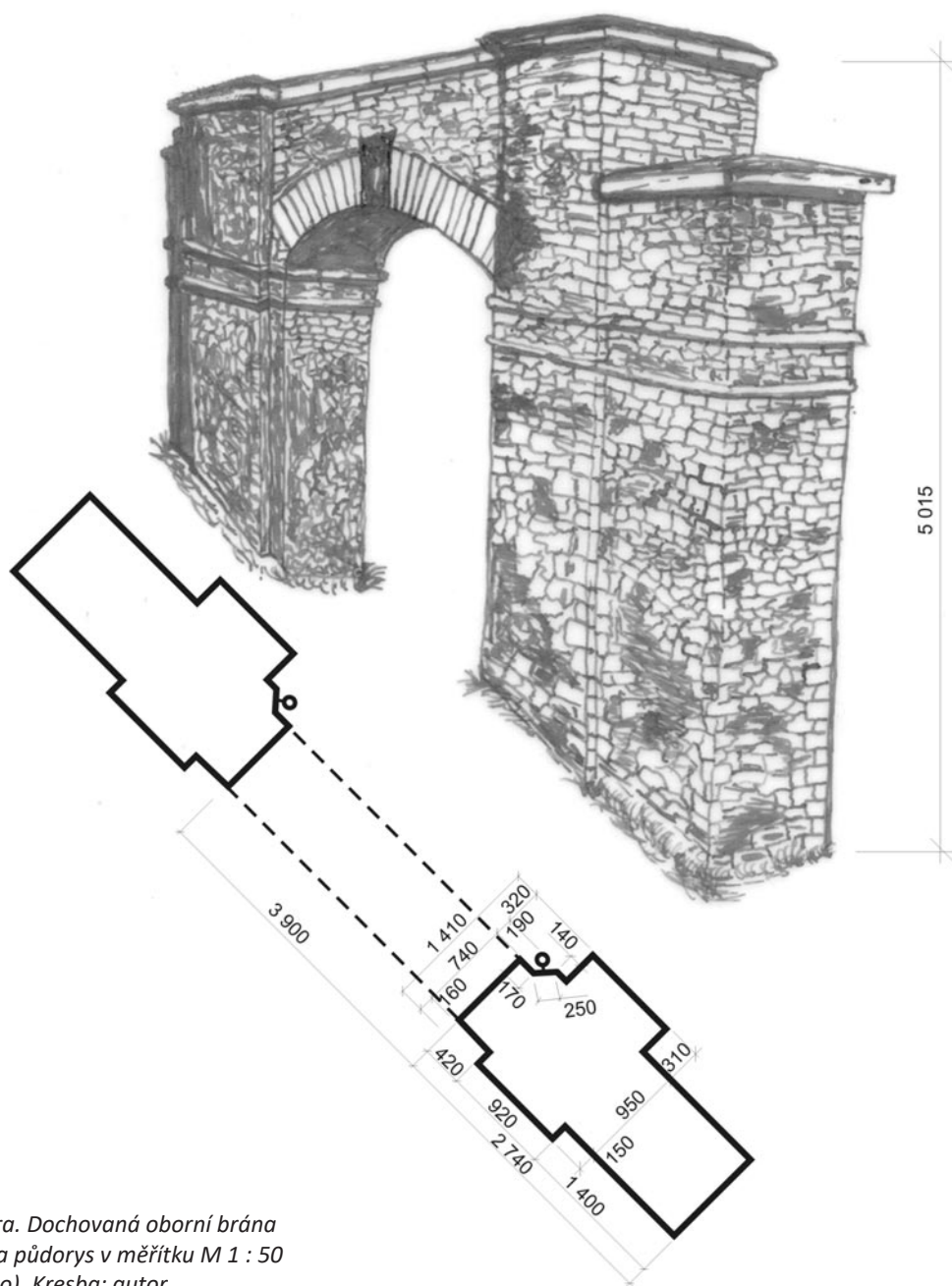
Oborní prostředí dodnes vymezuje v severní části Křivoklátska ohradní zeď sledovatelná vizuálním průzkumem. Proto bylo možné jednotlivé úseky zachovalých nebo destruovaných zdí obory rámcově zaměřit stanicí GPS Garmin Oregon 300 a porovnat s jednotlivými mapovými podklady vojenského mapování (obr. 5) a plány obory z první poloviny 19. století (obr. 6; 7; 12; 13). Průběh oborních zdí byl zaměřován liniově, čímž vzniklo velmi přesné trasování jednotlivých úseků zdí a zpětné porovnání s kartografickými prameny. Zároveň se tímto ověřením naskytla dobrá možnost sledovat proměny tohoto oborního zařízení v rámci historického vývoje.

Obr. 9. Lánská obora. Jediná dochovaná oborní brána v Myší díře pod Brejlem vystavěná roku 1859.
Foto: autor, březen 2009

opuky a břidlice. U bývalé hájovny Pustá Dobrá lze spatřit ještě původní výšku oborního ohrazení, značně upravovanou pro potřeby současného oplocení a přilehlých dřevěných objektů bývalé hájovny, kdežto zhruba po 140 metrech se dochovaly jen její zbytky. Výška zdí na celém úseku je značně proměnlivá. V celém popisovaném úseku lze nalézt archeologizované části, které připomínají jen konvexní liniové průběhy zdí, až po části zhruba 1,9 metrů vysokého oplocení. Celé průběhy zdí Lánské obory byly po pravidelných vzdálenostech 5,9–6 metrů zesíleny kamennými sloupky o rozměrech cca 1,8 × 1,3 metru (obr. 11). Tyto sloupky měly zajistit stabilitu celé zdi, jelikož hloubka založení je velice mělká, a to po celé trase. Další úsek oborní zdi byl přímo projektován jako ohrazení zámeckého areálu vymezeného zahradou a parkem a v minulosti proto rovnou park přecházel v oboru, jak je to také patrné na zachovaných kartografických pramenech z roku 1810 (Lánská obora je zde německy označovaná jako Thiergarten) (obr.

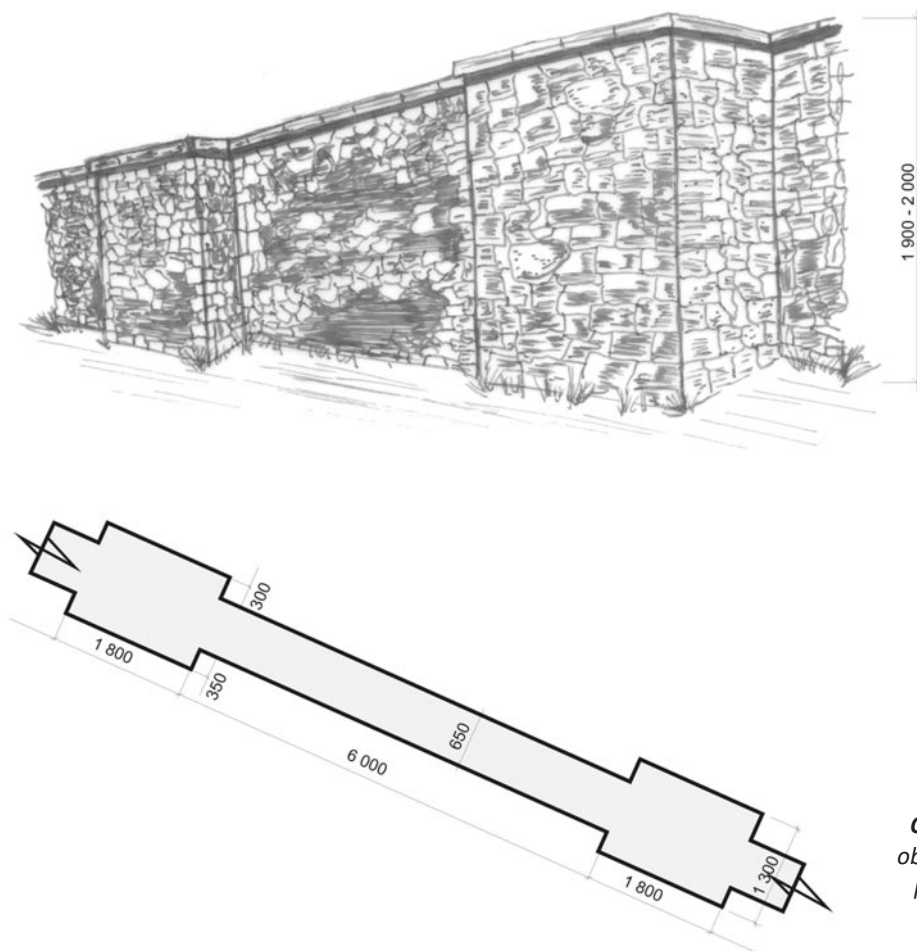
Zed' ohrazení Lánské obory začínala jiho-východně od zámku Lány, kde v 18. století započala také výstavba hájovny Pustá Dobrá (dnes Pustinka). Zde obora pojala do svojí výměry cíp lesnatého výběžku revíru Pustá Dobrá s nadmořskou výškou mezi 445 a 420 m. Nově vybudovaná hájovna v 18. století převzala dlouhou dobu tradovaný název zaniklé osady, tvrze a dvora. Pozdější dvouslovný název podlehl univerbizaci, a tak vzniklo v současné době pojmenování Pustinka, které se postupně přestalo používat jen pro vlastní objekt hájovny, ale stalo se názvem celého nevymezeného krajinného celku (Vodvářka 2006, 56). V současné době je hájovna modernizována do podoby rodinného domku s dosud zachovalým obdélným půdorysem, který odpovídá znázornění na Císařských otiscích map stabilního katastru (mapováno roku 1841), kde je vyobrazen jako stavba z nespalných materiálů (obr. 13). Od lánského zámku a parku k ní vede přímá lesní cesta zvaná Pustodeberská. Kartografové vyhotovující Císařské otisky zde zaznamenali i průběh oborního ohrazení, avšak žádný znázorněný předěl mezi končící zdí a pokračujícím dřevěným ohrazením zde patrný není. Přesto většina písemných pramenů hovoří o výrazném předělu mezi oběma ohrazeními právě v tomto místě. Oborní zed' Lánské obory zde začíná jakožto oplocení pozemku zmíněné bývalé hájovny, k níž přiléhají dvě drobné dřevěné stavby, a pokračuje severovýchodním směrem do polohy pomístních názvů Haldy a U kamene v délce 270 metrů. Odtud se zed' pod pravým úhlem prudce stáčí na severozápad a po dalších 140 metrech nacházíme v terénu zřetelnější zlom, který ohrazení směřuje již na západ k oplocení zahrady a parku lánského zámku. V délce 780 metrů následují ještě tři menší zlomy oborní zdi, než se přímo napojí na parkovou omítanou zed' zámku v poloze Komín a Pod lesem. Celý tento úsek dochovaného a v terénu zřetelně identifikovaného ohrazení od hájovny Pustá Dobrá (Pustinka) až ke zdi zahrady a parku lánského zámku měří cca 1,2 kilometru. Celý úsek, podobně jako ostatní popisované části, je vystavěn především z místní

Obr. 10. Lánská obora. Dochovaná oborní brána pod Brejlem, pohled a půdorys v měřítku M 1 : 50 (zmenšeno). Kresba: autor

13). Celková délka parkové a zámecké zdi, která musela kopírovat rovněž zeď oborní, měří zhruba 2,5 kilometru. Zahrnuje kompletně oplocení celého zámku ze severu, kde po vymezení zámku se pravým úhlem a několika dalšími zlomy stočila k jihu do polohy U brány. Zde stávala do roku 1959 Lánská brána (obr. 2), k níž přiléhala bývalá hájovna čp. 53 (dnes rodinný domek). Všechny brány a lísy však byly do oborních zdí vystavěny až mnohem později – R. Maxerou je uváděn rok 1859 (obr. 2–4; 9; 10). Avšak je zřejmé, že v těchto místech i v době původní výměry námi sledované Lánské obory stály patrně dřevěné brány vymežující vstupy do obory, které byly zhruba o 81 let později pojaty velkoryseji (pravděpodobně za Jáchyma z Fürstenberka). Na Císařských otiscích map stabilního katastru je vyznačena ještě budova ze spalného materiálu obdélníkového půdorysu. Od polohy U brány oborní ohrazení stoupalo západním směrem do polohy U křížku a U Starých Lán do nadmořské výšky 450–480 metrů.

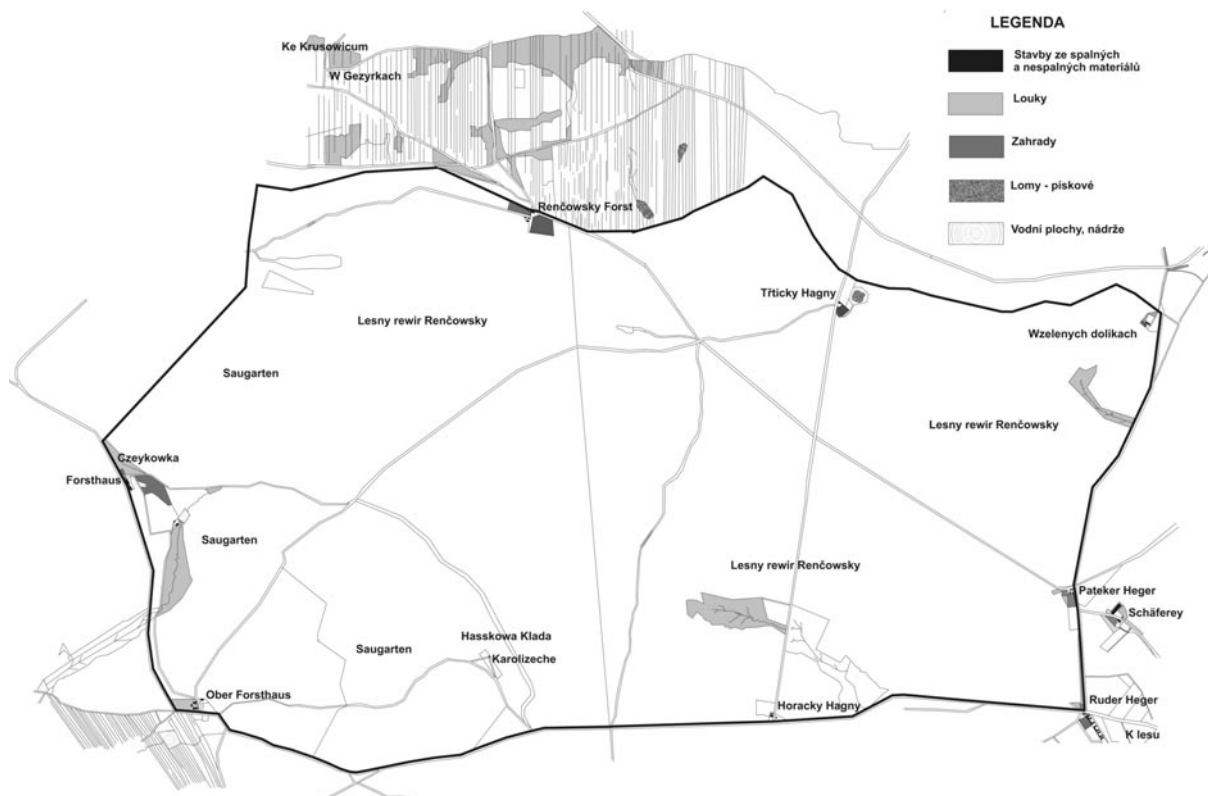
Od Lánské brány (Lesní ulicí v Lánech) směrem k západu k dnešnímu fotbalovému hřišti a ke kruhovému objezdu se nacházejí po levé straně souvislejší pásy rozvalené zdi ve formě konvexního liniového útvaru. Průběh zdi pak pokračuje až do polohy zvané Vašírovská lísa (obr. 4), která zajišťovala vstup u silnice Lány–Křivoklát. Tato lísa byla stržena 5. července 1958 a v roce 1974 byla pobořena i přilehlá há-

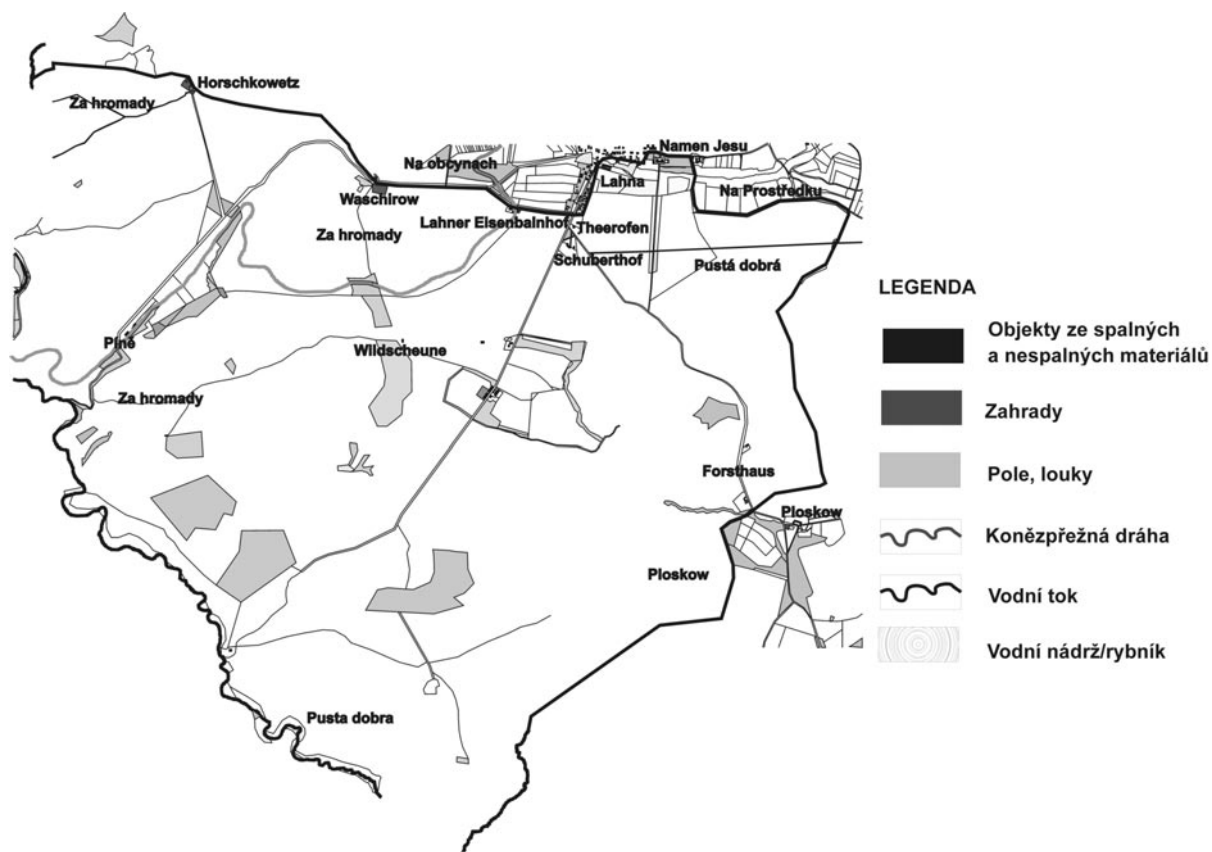
Obr. 11. Lánská obora. Úsek oborní zdi u hájovny Hořkovec, pohled a půdorys v měřítku M 1 : 50 (zmenšeno).
Kresba: autor

jojna. Dodnes je zde po pravé straně silnice směřující do obce Lány patrná výrazná plošina po stavbě hájovny a nepůvodní druhy ovocných dřevin, které se nacházely na její zahrádce. Císařské otisky rovněž zachytily původní rozmístění všech objektů na této planině (obr. 13). V době pořizování map v místech Vašírovských lís je zaznamenána jedna budova z nespalného a druhá ze spalného materiálu.

Další úsek původního oplocení Lánské obory lze lokalizovat až po levé straně silnice směřující do obce Lány po zhruba 7 metrech od silnice v hustém lesním porostu (487 m n. m.). Začátek oborní zdi zde byl zachycen pouze konvexním průběhem liniového úseku, avšak zhruba po 15 metrech od silnice již lze nalézt i 40–80 centimetrů vysoké úseky zdi v různých fázích destrukce. Výjimečně byla identifikována i torza zdi s ještě původní výškou zhruba 1,9 metru, jejichž koruna byla zakončena plochými kameny tzv. plotnami. Zmíněná zeď se nachází při těsné hranici lesa, její délka dosahuje 330 metrů. Směrem od jihu ji vymezují hluboké srázy Píňského potoka a ze severovýchodu novodobý pískovcový lom. Fragmentarita tohoto úseku je značná. Oborní zeď má stejný charakter jako již popisovaná část u bývalé hájovny Pustá Dobrá. Opět byla po zhruba 5,9–6 metrech zesilována mohutnými pilíři. Síla vlastní zdi kolísá od 50 do 60 centimetrů. V některých částech dochovaného zdiva se objevují pilíře s otupenými hranami, nebo dokonce byly pilíře stavěny do podoby zploštělé půlkružnice (patrný ve všech popisovaných úsecích; obr. 14). Oborní sloupky či pilíře musely být stavěny jako první, jelikož se v mnoha místech zdají být zřetelné dilatační spáry poukazující na neprovázanost s oborní zdi. Vnitřní zásypy pilířů a zdi byly vyplňovány drobnými kameny či hlínou a jílem (obr. 20). V místech, kde se skládka a pískovcový lom dostaly do těsné blízkosti s oborní zdi, zmizela zeď beze stop. Proto v navazujícím, zhruba 740 metrů dlouhém úseku nelze v terénu další pozůstatky sledovaného ohrazení nalézt. Linie zdi pokračují až jižně pod usedlostmi osady Hořkovec, kde jsou skryty v hustém lesním porostu pod zmiňovaným pískovcovým lomem. Zde byl lokalizován úsek dlouhý 37 metrů (460 m n. m.), v takřka neporušeném stavu s korunovým krytím kamennými plotnami a jedním zalomením držícím stále severozápadní směr. Následuje nezmapovaný úsek dlouhý 430 metrů, který prochází hustým porostem lesní školky a hranicí lomu v poloze U zeleného průseku a V bábině (465–470 m n. m.). A poté nacházíme v terénu patrně nejzachovalejší pozůstatky oborní zdi Lánské obory, které se táhnou v délce 2 kilometrů. Začátek průběhu

Obr. 12. Lánská obora. Zobrazení Řevničovské (později Maxovy) obory mezi obcemi Ruda, Nové Strašecí, Řevničov, Krušovice a Lužná u Rakovníka na Císařských otiscích map stabilního katastru – mapováno 1841. Zjednodušená digitalizace: autor

Obr. 13. Lánská obora. Zachycení Lánské obory jižně pod zámek Lány po změně výměry původní obory po roce 1816, zobrazení na Císařských otiscích map stabilního katastru – mapováno 1841. Zjednodušená digitalizace: autor

Obr. 14. Lánská obora. Oborní sloupky (pilíře) u Vašírovských lís, které v pravidelných vzdálenostech zesilují oborní zeď a brání tak jejímu zřícení. Foto: autor, květen 2010

Obr. 15. Lánská obora. Dobře dochovaná oborní zeď u hájovny v Hořkovci. Foto: autor, červen 2010

Obr. 16. Lánská obora. Průběh oborní zdi jižně pod obcí Ruda. Foto: autor, květen 2010

tohoto dvoukilometrového úseku je hodně destruován vlivem zajištění těžké techniky do prostoru pískovcového lomu, proto byla zeď na několika místech proražena. Prvních zhruba 160 metrů výškově kolísá v rozmezí od 50 do 90 centimetrů. Poté následuje velmi dobře zachovalý úsek oborní zdi, který se táhne až k hájovně Hořkovec a je zesílený pilíři v rozmezí 6 metrů a s jedním zalomením (zeď je ve dvou místech ještě proražena) (obr. 15). Místní hájovna i pozdější zástavba se k ní přimkly a využívají zeď obory pro vymezení svých pozemků ze severní strany. Císařské otisky map stabilního katastru v těchto místech kolem roku 1841 zaznamenaly dvě obdélná stavení ze spalných materiálů (obr. 13). V místech křížení s lesní cestou byla postavena vrata s průjezdem širokým 6 metrů a se dvěma pilíři. Poté se zeď stáčí severozápadním směrem v úseku dlouhém 105 metrů, v jejímž průběhu je další výrazné zalomení. Zeď byla z velké části pobořena, proto je možné v těchto místech vidět jen střídající se torza zdí s chybějícími úseky v různých fázích destrukce. Po výrazném zalomení jsou průběhy zdí v terénu opět velmi dobře zřetelné. Od hájovny Hořkovec zhruba po 785 metrech chůze lesním terénem směrem na západ je zřejmé, že zeď byla v těchto místech proražena z důvodu zřízení novodobé lesní cesty (460 m n. m.). Charakter používání místní horninové báze (opuka či břidlice) se nemění, jako pojivo byla v celém úseku použita hlína a jíl, výjimečně nekvalitní malta (obr. 16; 20). Oborní pilíře byly vyzdívány z masivních bloků kamene, které byly použity i na průběhy zdí síly 50–65 centimetrů. Korunu zdí tvoří kamenné plotny a v některých místech byla již koruna přirozeně konzervována travním drnem s náletovou vegetací. Charakter destrukce jednotlivých úseků oplocení odpovídá přirozenému zániku v lesním porostu vlivem nedostatečné údržby.

Po opuštění proraženého úseku lze spatřit pokračování zdi v délce cca 450 metrů jižně pod Novým Strašecím (opět velmi dobře dochovaný úsek v nadmořské výšce 460–434 m). Po tomto úseku se oborní zeď prudce stáčí k jihozápadu v délce 100 metrů, aby několika úskoky překonala výškovou úroveň 43 metrů od potoka Klíčava (jih-jihovýchod obce Ruda). Následuje dalších 160 metrů zdi, která je již vedena po prudkém svahu s jedním drobným zalo-

mením, než se oborní ohrazení přímo vyrovnají výškové úrovni zmiňovaného vodního toku (obr. 17). Zde oborní pozůstatky Lánské obory končí a s dalším průběhem se shledáváme až severozápadně od obce Ruda (po roce 1816 byla výměra obory upravena a oborní oplocení charakterizované dřevěným plotem pokračovalo podél Klíčavského potoka směrem k jihu).

Zbytky oborní zdi (severozápadně od obce Ruda) začínají severně od hájovny v poloze Pátecká lísa (jeden z dalších vstupů do obory) v nadmořské výšce 470 metrů (obr. 12). V délce 1,05 kilometru kopírují novodobou lesní cestu s nebezpečným povrchem do polohy Nad Novým rybníkem, kde se po levé straně nachází vodní plocha bezejmenného rybníka napájeného potokem Klíčavou, jehož odtok směřuje dále do Novostrašeckého rybníka. Celý tento úsek oborního ohrazení se vyznačuje velkou mírou destrukce. Průběhy zdí charakterizují liniové konvexní útvary s výškou od 30 do 60 centimetrů. Výraznější destrukci vykazují pilíře oproti vlastní zdi. Poté se lesní cesta od zdi odklání více do lesního prostředí, avšak námi sledované linie ohrazení stále periferně vymezují hranici lesa a polí. Zhruba po 20 metrech je možno ohrazení opět vidět v oblasti hustě porostlé vegetací s délkou 230 metrů k prvnímu zalomení oborní zdi a následuje ještě zhruba 280 metrů severně, než oborní zeď dosáhne dalších lís a hájovny v Zeleném Dolíku (obr. 18). Oborní zeď je v těchto místech zachována v poměrně dobrém stavu do původní výšky 2 metrů včetně korunnového krytí kamennými plotnami. Teprve až v místech stávající hájovny Zelený Dolík byl tento úsek částečně pobourán (jsou zde torza zdí různých výšek) a v místech lís nacházíme v terénu opět pouze liniové konvexní útvary vyznačující její průběh. Podobnou míru destrukce vykazuje i zhruba 280 metrů dlouhý úsek, který se hned po odklonu od lís stáčí severozápadně ke komunikaci Řevničov–Nové Strašecí v poloze Na Zelených Dolících a Zelené údolí (457–467 m n. m.). Odtud, po výrazném zalomení v pravém úhlu, oborní zeď směřuje na západ v celkové délce 1,785 kilometru s pěti menšími zalomeními. Celý tento úsek je značně torzovitý. Střídají se úseky s výškou do 1,5 metru, doplněné po vzdálenosti 5,9–6 metrů sloupky. Vlastní sloupky mají buď charakter konvexních liniových útvarů, výji-

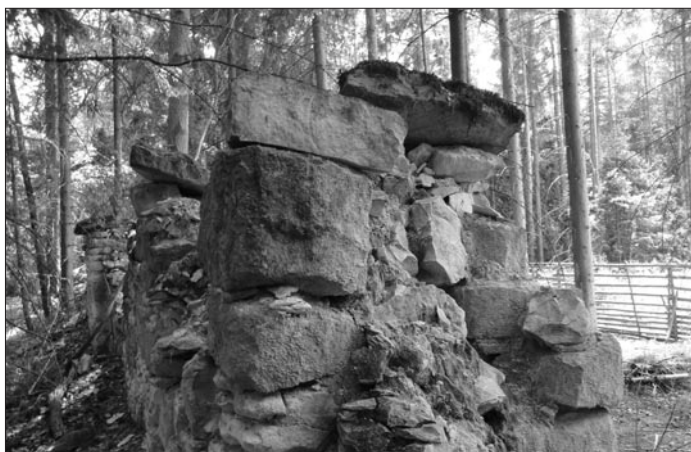
Obr. 17. Lánská obora. Oborní zeď jižně pod obcí Ruda klesající k potoku Klíčava. Foto: autor, květen 2010

Obr. 18. Lánská obora. Liniové konvexní průběhy oborních zdí v poloze Třtická lísa a Zelený Dolík. Foto: autor, červen 2010

Obr. 19. Lánská obora. Liniové konvexní průběhy oborních zdí kopírující lesní cestu s nebezpečným povrchem za hájovnou Řevničovská lísa. Foto: autor, červen 2010

Obr. 20. Lánská obora. Detail hrany vyzdívaných sloupců a vnitřní záspy dutin sloupců a oborních zdí směsí drobných kamenů a pojiva. Foto: autor, červen 2010

Obr. 21. Lánská obora. Druhotně použitý kvádr z Lánské brány zbořené 1959 z růžového mramoru s Valdštejnskou iniciálou a korunkou. Foto: autor, červen 2010, uložen v Městském muzeu v Novém Strašecí

od 1,5 až do 0,5 metru k jihu (500 m n. m.). Zde se kříží se současnými turistickými a cyklistickými cestami Pod Louštínem (červená turistická stezka). Poté již nebyl průběh zdi v terénu nalezen. Další pozůstatky se nacházejí až jižně od obce Krušovice v uzavřeném bývalém vojenském výcvikovém prostoru v poloze Růžičkova mýť, což znamená, že průběh zdi se musel stočit na jihovýchod. Naopak dobře patrné linie oborních zdí byly posléze nalezeny za bývalým vojenským výcvikovým prostorem v lesním prostředí (468–413 m n. m.). Zde je opět velmi dobře zachovalá oborní zeď v původní výšce táhnoucí se úsekem dlouhým 1,1 kilometru jižně do míst současné lesní školky a hájovny Čejkovka a Sládkův kříž, kdy zhruba v polovině uvedené délky se napojuje na místní komunikaci Řevničov–Lužná u Rakovníka, kterou kopíruje. U Čejkovky zbytky zdi končí a poslední patrné pozůstatky Lánské obory byly nalezeny v délce pouhých 50 metrů až jihovýchodně od železniční stanice Lužná u Rakovníka a Lesní správy v Lužné, u místní luženské pily (poloha Šefelinka a Ohrádka), kde dnes plní funkci oplocení pozemku pily (severně nad rybníkem Čistá). Další zbytky Lánské obory identifikovány v terénu nebyly. Zeď se táhla pravděpodobně někam do míst křížení se současnou komunikací Rakovník–Nové Strašecí, kde byla nahrazena dřevěným plotem uzavírajícím celou oboru z jihu (později byla na tomto území zřízena Maxova obora a průběh již dřevěného oborního plotu vedl podél místní komunikace Rakovník–Nové Strašecí, kde na jihu zajišťovala vstup do obory tzv. Horácká lísa).

mečně je možné nalézt zachovalé zdi původní výšky. Oborní zeď zde sleduje proti proudu potok Klíčava, který pramení v poloze u Trťtických lís (455–460 m n. m.), kam směřuje i námi sledované oborní ohrazení (obr. 18).

Od Trťtických lís, po výrazném zalomení oborní zdi a druhým zalomením kopírujícím místní komunikaci Řevničov–Nové Strašecí (vzdálenost od silnice 190 metrů), směřuje zeď na severozápad v délce 790 metrů (475–460 m n. m.). Následuje zalomení pod téměř pravým úhlem, dobře patrným v terénu, a pak zeď pokračuje na západ v délce 1,2 kilometru. Celý úsek se vyznačuje značnou destrukcí jednotlivých průběhů. Opět lze nalézt výjimečně zachovalou původní výšku zdi, jinak se většinou jedná o torza zdí různých výšek nebo konvexní liniové útvary s patrnými místy po sloupcích. Po této vzdálenosti se napojuje ohrazení na lesní cestu s nezpevněným povrchem v poloze Ve chvoji, kterou kopíruje v délce cca 270 metrů až k Řevničovským lísám (obr. 19). Ani Řevničovská lísa se již nedochovala. Další úseky zdi jsou patrné v terénu až za stejnojmennou hájovnou. Od hájovny nacházíme v terénu velmi dobře zachovalý a udržovaný úsek oborního ohrazení s původní výškou 2 metry táhnoucí se v délce téměř 1,7 kilometru. Oborní zeď se zde nachází na periferii mezi lesem, poli a loukami jižně pod obcí Řevničov, táhnoucí se západním směrem ke Krušovicím. Další úsek v délce 995 metrů má rozdílný charakter torz zdí (480–470 m n. m.), ale vyznačuje se dobrou mírou zachování s jednoduchou identifikací v lesním porostu. Východně od obce Krušovice zeď pod pravým úhlem opět uhýbá a stáčí se úsekem dlouhým 350 metrů a vysokým

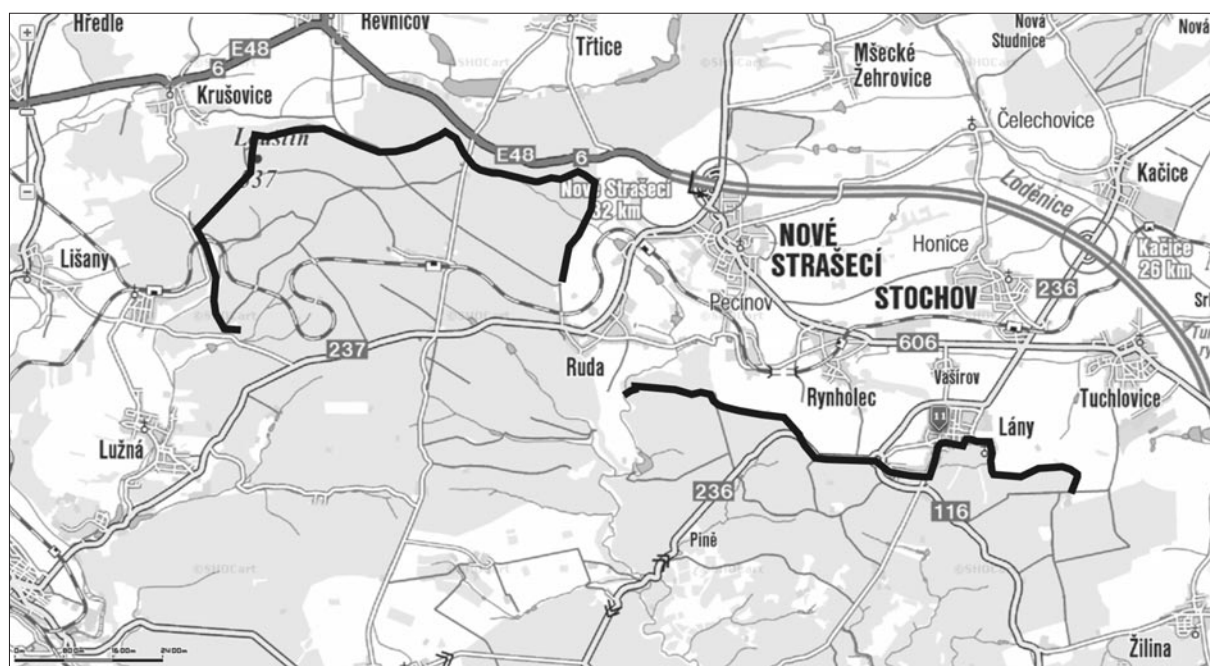
Poslední vývojová fáze obory započala v roce 1816 za Jáchyma z Fürstenberka, kdy došlo ke zrušení původní výměry Lánské obory a místo ní zřídil dvě menší: Řevničovskou, obsahující revíry Řevničov a část revíru Lužná pro černou zvěř, a Lánskou z revíru Lány a Ploskov pro vysokou zvěř o výměře přibližně 3 000 ha, která dosahovala až k lánskému zámku. Kromě toho vydal Fürstenberk téhož roku pro celé královské panství nový honební řád. Ten upravoval myslivost a lesní hospodářství v nově zřízených oborách a učinil přítrž tzv. výkazového systému, kdy venkovští poddaní v panských lesích samostatně hospodařili a zpracovávali dřevo, které levně odkupovali a ve vlastní režii prodávali (Croj 2007, 63). Zrušení původní výměry Lánské obory však neznamenalo její zánik. Oborní zeď byla využívána i nadále. Na západě u hájovny Pustá Dobrá (Pustinka) až jižně k Ploskovu, poté k zachované bráně pod Brejlem (vystavěna až roku 1858), podél potoka Klíčava a k Rudě, byla vytvořena velká obora pro červenou zvěř (srnčí, jelení, daňčí zvěř), uzavřená na severu zdí a na jihu dřevěným plotem. Druhou oboru pod názvem Řevničovská a později Maxova nacházíme rovněž v místech původní výměry Lánské obory s využitím stávajících oborních zdí západně od Lán mezi obcemi Nové Strašecí, Řevničov, Krušovice a Lužná u Rakovníka sloužící pro chov černé zvěře (divokých prasat).

Teprve v roce 1923 bylo přistoupeno k novému zmenšení obory a zatím poslední fáze se týkala zahrazení a vymezení nové výměry Lánské obory, jižně od zámku Lány, ohrazené po celém obvodu dřevěným plotem. Tím se začala psát historie zcela nové obory, i když rovněž s názvem Lánská obora.

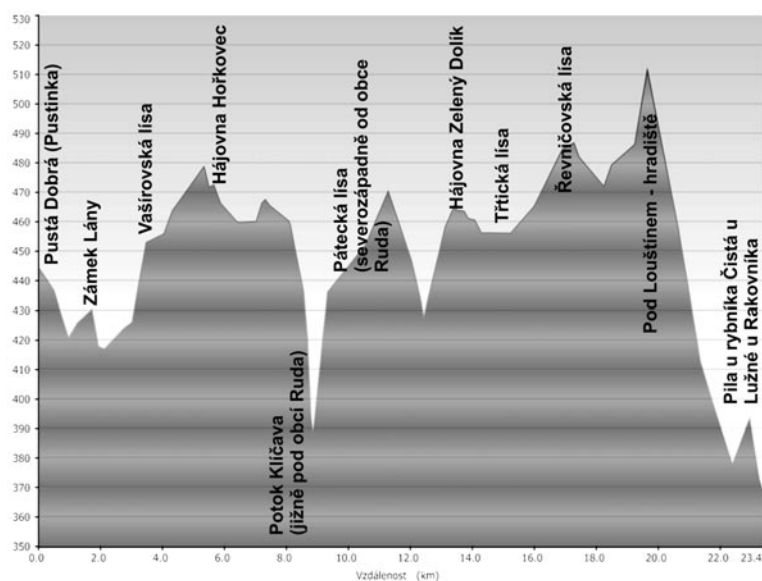
INTERPRETACE A ZÁVĚR

Založením valdštejnské a později Lánské obory začaly být prováděny rozsáhlé krajinářské výsadby a terénní modelace v bezprostřední blízkosti bezmála šesti sídelních celků. I přesto, že obora tvořila uzavřenou loveckou enklávu, navazovala na jihu a východě na další části lovecké krajiny, čímž vytvářela nejenom komponentu obory pro červenou a černou zvěř, ale doplňovala ji řadou dalších zařízení, např. bažantnicemi, místy určenými pro čížbu (lov ptáků) a otevřenými honitbami a revíry. Výstavbou takto rozlehlého zařízení byl v severních partiích Křivoklátska jednoznačně utvořen na dlouhou dobu specifický rámec zemědělského, hospodářského, právního i sídelního charakteru.

Vlastním terénním průzkumem bylo objeveno zhruba 16,8 kilometrů původního oborního ohrazení Lánské obory pocházejícího z doby výstavby kolem let 1777–1778 (obr. 22). I přesto, že nelze plně rekonstruovat celý obvod výměry obory, jelikož oborní ohrazení bylo vystavěno pouze v délce 20 kilometrů, přináší zjištěné údaje zajímavý obraz proměn a využití stávajících zdí v dobách změn rozlohy až do druhé poloviny 20. století, kdy přestaly být využívány úplně. Změny původní výměry a zahrazení jed-

Obr. 22. Lánská obora. Na jednoduchém mapovém podkladě jsou černě vyznačeny zachovalé úseky zdí původní výměry Lánské obory nalezené vizuálním průzkumem v terénu. Zdroj podkladu: www.crr.cz. Zakreslení: autor

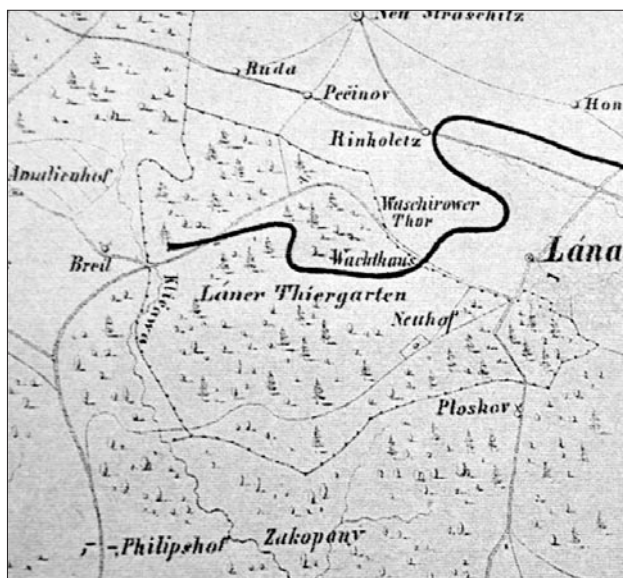

Obr. 23. Lánská obora. Profil sledovaných úseků oborních zdí v závislosti na nadmořské výšce v jednotlivých místech. Výstup z GPS stanice Garmin Oregon 300, doplnění: autor

štejnské obory bylo ohrazeno území zhruba 20 km dlouhou opukovou a břidlicovou kamennou zdí. Obora tak ohraničila velkou lesnatou enklávu a zahrnuje do svojí výměry několik loveckých honiteb a revírů. Na Prvním vojenském mapování (Josefském), pocházejícím z let 1764–1768 a 1780–1783 (rektifikace), se objevuje pouze označení lesních celků. Obora na Křivoklátsku je zde pod německým pojmem *Thiergarten* zaznamenána pouze u Hudlic. Označení obory lze spolehlivě nalézt až na mapách Druhého vojenského mapování (Františkova), z let 1836–1852 (obr. 5), které již odpovídá době rozdělení původní výměry Lánské obory na dvě: Řevničovskou a Lánskou. Právě Řevničovská obora nese německý název *Saugarten* označující oboru pro chov černé zvěře, zatímco Lánská je označena pojmem *Thiergarten* upozorňujícím na chov červené zvěře. Dobrým pramenem pro poznání obou oborních celků krátce po rozdělení velké Lánské obory se ukázaly být Císařské otisky map stabilního katastru – mapováno v roce 1841 (obr. 12; 13). Kromě výměry obou topografických celků je zde možné nalézt i řadu detailů doplňujících mozaiku tehdejší funkce a způsobu využití obory. Jedním z řady detailů jsou vyobrazení jednotlivých staveb či souborů staveb (hájoven) stojících k provozu obory pro lesní personál v místech tzv. lísy (neboli vrat či brány) (obr. 2–4). Lísy se nacházejí na místech křížení zdí s veřejnou cestou a po roce 1859 dospěly tyto vysoké klenuté lísy (brány) např. u Lán, v Břejlích, k velkolepým a monumentálním architektonickým pojetím (do té doby se pravděpodobně jednalo pouze o sloupky s železnými panty a dřevěnými vraty). Dodnes ze všech stojí pouze brána v Myší díře (Myšině, Myšince) při silnici Lány–Křivoklát (obr. 9; 10), pod hájovnou Píň, kde je silnice vedena přes potok Klíčavu (oborní brána bez otisků navazujících zdí indikující napojení pouze dřevěného plotu obory). Nahore na klenbách bran bývaly litinové jelení hlavy s mohutným paroží, obrácené dovnitř do obory. Dodnes se používají pomístní názvy Vašírovská lísa, Horácká lísa, Trčická lísa aj. Ostatní brány se bohužel nedochovaly. Dne 8. dubna 1959 byla stržena Lánská brána (obr. 2; 3), na jižním konci obce směrem na Beroun (Krejčí 2007b, 6). V jejím zdivu našla demoliční četa opracovaný kámen s valdštejnským erbem, který patrně pocházel z nějaké starší stavby z let 1685–1731 (dnes uložen v Městském muzeu v Novém Strašecí; obr. 21). Dnes zde stojí jen hájovna č. p. 53 sloužící původně k obsluze vrat, přestavěná na rodinný domek. Podobně byla stržena i klenutá brána Vašírovská lísa (obr. 4) přes silnici Lány–Křivoklát v roce 1958 a později zbořena i přilehlá hájovna (Vodvářka 2006, 120). Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze (dříve Státní památková správa), nechtěl od roku 1955 dlouhou dobu dát souhlas k jejich poboření, ale nakonec požadavkům dopravního inspektorátu ustoupil. Bylo konstatováno, že historická nebo umělecká hodnota obou bran (pocházejících patrně z druhé poloviny 19. století) je oproti oborní zdi mladším dokladem malebného prvku zasazeného do tohoto prostředí. Dále byl příznán špatný technický stav obou bran. Státní památková správa žádala pořízení dokumentace (jednoduché zaměření bran a potřebný počet fotografických snímků). Těmto požadavkům bylo vyhověno a brány strženy (spisový archiv NPÚ,

notlivých úseků dřevěným plotem lze velmi dobře sledovat z kartografických pramenů. Svojí geografickou polohou Lánská obora, v místech vymezených oborní zdi, sledovala nadmořskou výšku zhruba od 420 do 470 m n. m. s výraznějším výškovým převýšením u potoka Klíčavy pod Rudou v oblasti Prvního luhu a naopak s větší nadmořskou výškou nad 500 metrů v poloze hradíště Louštín, které pojala do svojí výměry (obr. 23).

Prvotní záměr hraběte Jana Josefa z Valdštejna z roku 1713 a později i Karla Egona I. z Fürstenberka byl realizován v plném rozsahu. Na Křivoklátsku, v jeho nejsevernějších patriích, tak byla založena nejprve roku 1713 obora o rozloze 9 436,45 ha a mezi lety 1777–1778 vznikla nová obora o rozloze přibližně stejné, sloužící pro chov a lov černé a červené zvěře. Na místech původní vald-

Obr. 24. Lánská obora. Ikonografický pramen vztahující se sice k místní koněspřežné dráze, ale zachycující část obory u Vašírovských lís kolem roku 1831. Vlaková souprava vyjíždějící z obory (nahore). Podobně kartografický pramen (vlevo) zaznamenává koněspřežnou dráhu, ale velmi dobře ukazuje i rozsah oborního oplocení obou lesních celků: Řevničovské a Lánské obory. Zdroj: Vodvářka 2009,121

ú. o. p. středních Čech v Praze). Na dalších popisovaných místech se lze jen domnívat, jak tyto brány (lísy) vypadaly; patrně šlo o zděné sloupky s železnými panty na uchycení dřevěných vrat.

Třetí vojenské mapování (Františko-Josefské) z let 1877–1880 (Čechy) zaznamenalo podobný obraz obou obor, Řevničovské (Saugarten) a Lánské (Lanaer Thiergarten). A stejná vyobrazení s čitelnými hranicemi obou obor nacházíme na mapách vyhovených v první polovině 19. století přímo pro lánské panství (obr. 6; 7; 24). Jako pohodlné zázemí, zachycené rovněž ve zmiňovaných kartografických pramenech, sloužily šlechticům lovecké zámečky Dřevíč (z konce první poloviny 19. století), Nový Dům (vybudovaný před rokem 1785) a Leontýn (postavený roku 1820, přestavěný a rozšířený v roce 1865). Nedaleko Ploskova mohli lovci odpočívat v tzv. Lovecké boudě (z druhé poloviny 19. století).

Z takto nastíněného celkového obrazu vývoje sledované obory je patrné výrazné ovlivnění zažitých forem lovu (štvanic) novými prvky. Od poloviny 17. do druhé poloviny 18. století byly za Valdštejnů v prostoru obory konané okázalé uzavřené (plachtové, obstavené) barokní lovy pro zpestření života panovníků i šlechty, které jsou zmiňovány i za pozdějších majitelů panství, Fürstenberků. Lánská obora také představovala velký hospodářský pokrok myslivosti, zejména ve způsobu produkce zvěřiny, a tím i možnost zásobování zámeckých kuchyní podle aktuální potřeby. Dalším důvodem jejího vzniku byla možnost poskytnout šlechtě a panovníkům pohodlnější lov, možnost zábavy a jednodušší způsob získání zvěřiny. Zvěř byla koncentrována na ploše určené výměrou obory a mohly být efektivněji regulovány její stavy. Lov nebyl tak namáhavý jako ve středověku a množství ulovené zvěře bylo větší, čehož by se ve volných honitbách nikdy nedocílilo. Obora se od svých prvopočátků stala nedílnou součástí kulturní krajiny a svojí podobou jí vtiskla osobitý ráz. Jednou z nejozračnějších prací Lánské obory musela být bezpochyby výstavba kamenné oborní zdi. Přestože nebylo používáno nejsoudržnější pojivo (pouze jíl a hlína), představují oborní zdi staré 233 let velkolepé stavitelské dílo ovlivňující podobu kulturní krajiny, stejně jako charakter celého chovného a lovného zařízení.

Poděkování: Na tomto místě bych rád poděkoval DiS. Barboře Honzíkové, pracovníci Muzea v Novém Strašecí, pobočky Muzea T. G. Masaryka v Rakovníku, a pracovníkům Státního oblastního archivu v Rakovníku za poskytnutí písemných, kartografických a ikonografických pramenů Lánské obory. Dále pak PaedDr. Václavu Vodvářkovi za cenné rady a pomoc při zpracování písemných pramenů a jejich interpretaci. A na závěr chci poděkovat Daně Tumové za pomoc při terénním průzkumu obory a rámcovém zaměření.

PRAMENY A LITERATURA

- Andreska, J. – Andresková, E. 1993: Tisíc let myslivosti. Vimperk.
- Bednařík, T. 1995: Zeď valdštejské obory, Raport roč. 5, č. 10 (7. 3. 1995), 3.
- Birnbaumová, A. – Menclová, D. 1960: Křivoklát – státní hrad a památky v okolí. Praha.
- Croij, J. 2007: Zámek Lány, 600 let historie. Praha.
- Čabart, J. 1958: Vývoj české myslivosti. Praha.
- Čech, J. 1992: Císařské hony na Křivoklátsku u Valdštejnů. Rakovník.
- Drachovský, A. 1885: Obrazy Zbirovské: pokus monografický. Tábor.
- Drmot, J. 2003: Lovectví. Tišnov.
- Durdík, T. 1978: Archeologie k počátkům a podobě přemyslovského Křivokláta. Výsledky prvé etapy výzkumu (1973–75), Archeologické rozhledy 30, 304–320.
- Durdík, T. 1999: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.
- Dvořák, O. 2003: Tisíc let mezi řekou a lesem. Osudy Zbečna, jedné z nejstarších obcí v Čechách. Beroun.
- Elznicová, J. 2008: Projděte naučnou stezkou, Rakovnický deník – nezávislý regionální list (28. 3. 2008), 3.
- Hora, L. 2001: Lánská obora a její zajímavosti, Rakovnický deník – nezávislý regionální list (24. 7. 2001), 21.
- Chadt, J. E. 1909: Dějiny lovu a lovectví. Louny.
- Ježek, M. 1999: Sidelní pás u středověkého Zbečna. In: Mediaevalia Archaeologica 1. Praha, 269–304.
- Klápště, J. 2005: Proměna českých zemí ve středověku. Praha.
- Kočka, V. 1936: Dějiny Rakovnicka. Rakovník.
- Kokeš, O. 1975: Pražští daňci. In: Myslivecký kalendář 1976, 104–106.
- Košnar, L. 1982: Raně středověké třmeny ze Zbečna a Kolína. In: Praehistorica 10-Varia Archaeologica 3. Praha, 53–74.
- Krejčí, F. 2007a: O lesních oborách, Rakovnický deník – nezávislý regionální list (5. 1. 2007), 11.
- Krejčí, F. 2007b: Oborní zeď 230 let stará, Rakovnický deník – nezávislý regionální list (26. 9. 2007), 6.
- Kypta, J. – Marešová, B. – Neustupný, Z. 2008: K počátkům hradu Křivokláta (výsledky archeologického výzkumu tzv. Dolního hradu v letech 2004–2006), Průzkumy památek 15/2, 39–66.
- Lutovský, M. 2007: Po stopách prvních Přemyslovců. Díl II. Léta krize a obnovy (972–1012). Praha.
- Malá, V. – Krejčí, P. 1997: Pražský hrad – rezidence Lány. Praha.
- Maxera, R. 1927: Pamětní listy z dějin panství křivoklátského. SokA Rakovník, knihovna archivu, sign. D98aR, strojopis.
- Maxera, R. 1932–1934: Myslivost v hloubi křivoklátských lesů. SokA Rakovník, knihovna archivu, sign. C 1309 I.–II. R, strojopis.
- Nechleba, A. 1921: Lesy křivoklátské, Věstník musejního spolku královského města Rakovníka 11, 27–41.
- Nožička, J. 1957: Přehled vývoje našich lesů. Praha.
- Nachtmannová, A. – Razím, V. 2010: Křivoklát a lovecký hvozď v době přemyslovské. In: Razím, V. (ed.), Přemyslovské Křivoklátsko. 900 let hradu Křivokláta. Praha, 12–30.
- rd 2004: Lánská obora, ECHO 14, č. 29 (1. 9. 2004), 2.
- Reichertová, K. 1985: Probošství ostrovského kláštera na vrchu Velízu, Památky archeologické 76, 168–183.

Sedláček, A. 1998–2000: Hrady, zámky a tvrze Království českého VI, Podbrdsko. Praha.

Sláma, J. 1988: Střední Čechy v raném středověku. III. Archeologie o počátcích přemyslovského státu. Praehistorica 14. Praha.

Vodvářka, V. 2006: Lány a okolí ve světle místních a pomístních jmen. Rakovník.

Žemlička, J. 2002: Počátky Čech královských (1198–1253). Proměna státu a společnosti. Praha.

Žemlička, J. 2005: Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali. Praha.

Žemlička, J. 2007: Čechy v době knížecí (1034–1198). Praha.

ARCHAEOLOGY OF DEFUNCT COMPONENTS OF CULTURAL LANDSCAPE II

The Lány game park

The Křivoklát hunting forest has a long history with rich game-keeping traditions, which makes this area the cradle of Czech hunting. From the earliest times, the inaccessible deep forests along the Berounka river and its tributaries belonged to favourite hunting grounds of Bohemian rulers. At the time when the Bohemian throne was seized by the Habsburgs, hunts were becoming a fashionable amusement for aristocratic circles. From the first half of the 18th century onwards, when the estate was obtained by the Wallenstein family, this kindred committed themselves to organize spectacular hunts for the highest aristocratic circles, in accordance with the spirit of the advancing Baroque amusements. The earlier organizing of spontaneous chases in open hunting grounds and establishing of small game preserves, serving for the purposes of both keeping and hunting of animals, was replaced by just one large game park which was supposed to be safer for the noble men. It was only during the reign of Karl Egon I of Fürstenberg (1729–1787) that the erection of a stone enclosure wall began, whose construction was

Fig. 1. Lány Castle. Painting from 1860 by František Wachsmann

Fig. 2. Lány game park. Photograph depicting the original appearance of Lánská brána (Lány gate) and of the gamekeeper's lodge from the direction of the village of Lány. The photograph was taken prior to their demolition in 1959

Fig. 3. Lány game park. Drawing by A. Jiruš. A gate leading to the entrance to the game park. Watercolour from 1859

Fig. 4. Lány game park. Photograph depicting the appearance of Vašírovské lísy (a place name) situated near the crossing of the game preserve with the Křivoklát–Lány road before their demolition in 1958

Fig. 5. Lány game park. 2nd Military mapping survey from the years 1836–1852 depicts both game parks – Řevničov (Saugarten – for wild boar), and Lány (Thiergarten – for big game)

Fig. 6. Lány game park. J. Bohutínský – coloured drawing from 1810. A plan of the Lány game park before its division into two game parks in 1816

Fig. 7. Lány game park. A. Fischer, watercolour, after 1817. A plan of the Lány and Řevničov game parks after the change in size and the division into two game parks. Indian ink, watercolour, after 1817

Fig. 8. Lány game park. Drawn by J. P. Breda, engraved by J. F. Fischer. Illustration of a deer hunt in the presence of Empress Elisabeth Christine von Brunswick. Copperplate from 1721

Fig. 9. Lány game park. The only remaining game park gate at Myší díra under Bejl, built in 1859

Fig. 10. Lány game park. Preserved game park gate under Bejl, view and ground plan

Fig. 11. Lány game park. Section of the game park wall near the gamekeeper's lodge Hořkovec, view and ground plan

Fig. 12. Lány game park. Image of the Řevničov (later Maxova) game park, lying among the villages of Ruda, Nové Strašecí, Řevničov, Krušovice and Lužná u Rakovníka, on the Imperial imprints of the Stable cadastre – surveyed in 1841

Fig. 13. Depiction of the Lány game park south of Lány Castle after the change in size of the original game park in 1816, Imperial copies of the Stable cadastre – surveyed in 1841

Fig. 14. Lány game park. Preserved posts (pillars) near Vašírovské lísy which support the wall at regular intervals and prevent its collapse

Fig. 15. Lány game park. Preserved game park wall near the gamekeeper's lodge at Hořkovec

Fig. 16. Lány game park. Course of the preserved wall south of the village of Ruda

Fig. 17. Lány game park. Game park wall south of the village of Ruda, sloping down to the Klíčava stream

Fig. 18. Lány game park. Straight-line convex courses of walls in the locations of Třtická lísa and Zelený Dolík

Fig. 19. Lány game park. Straight-line convex courses of

walls following an unpaved forest path behind the gamekeeper's lodge Řevničovská lísa

Fig. 20. Lány game park. Detail of the edge of walled posts and the inner backfill of the cavities in posts and game park walls with a mixture consisting of small stones and binder

Fig. 21. Lány game park. Secondarily used block from the Lány gate (demolished in 1959), made of pink marble with the initials of the Wallenstein family and a crown

Fig. 22. Lány game park. Preserved wall sections of the original area of the Lány game park marked in black on a simple map. They were discovered through visual field survey

Fig. 23. Lány game park. Profile of the observed sections of game park walls in dependence on altitude above sea level in the individual places

Fig. 24. Lány game park. Iconographic source associated with the local horse-drawn railway, but depicting a part of the game park in the time period of around 1831. The train set is just leaving the game park. This cartographic source records the horse-drawn railway, but at the same time, it also nicely shows the extent of game park fencing in both forest units: in the Řevničov and Lány game parks

caused by persistent problems with the wooden fencing of the Wallenstein game park as well as by the effort to make the borderline of the currently defunct game preserve more visible.

This contribution tries to summarize basic knowledge about the development of one of the most important hunting forests in Central Bohemia, from the Middle Ages up to the emergence of professional game keeping in this area. Another goal of this text is to interpret the extant sources and to try to identify and describe the defunct remnants of preserved walls and gates, which originally delimited the enclosed territory of the Křivoklát hunting grounds and warrens. The contribution also tries to point out the important stages of the historical development of the Lány game park.

The Lány game park with its original area belonged among the largest ones in Bohemia and due to its geographic setting in the Křivoklátsko region, it gained supremacy over the other Bohemian game parks of the given period. At present, the game park represents a uniquely preserved cultural and natural complex which allows us to get a glimpse of the process of archaeologization of cultural landscape.